

Aistikävely kaupunkimaisemaan – yhteisen tilan kokemus ja joutomaiden polut

Inkeri Aula

Abstrakti

Maiseman aistiminen on aina monin tavoin välittyntä, esimerkiksi ruumiillisten tapojen, rutiinien, kulttuuristen aistijärjestysten ja teknologian välittämää. Tässä artikkelissa tarkastelen kaupunkimaisemaa ihmiskehojen ja aistiympäristön vuorovaikutuksena, jossa vuosikymmenten takaisten aistimusten muistelu sekoittuu tilannekohtaiseen, jaettuun kokemukseen. Artikkelin aineistona ja metodina on kolme *aistielämäkerrallista kävelyä* Turussa. Tutkija ja kahta eri sukupolvea edustavat haastateltavat ovat yhdessä kulkeneet haastateltaville aikaisemmin ja myös nykyään merkityksellisiä reittejä pitkin aistit avoimina, keskustellen samalla aistimuistoista ja arkisen teknologian käytöstä osana elinympäristöä.

Aistielämäkerrallisten kävelyjen tulkintaani on innoittanut uusmaterialistisen ja non-representationaalisen teorian lähestymistavat, jotka tavoittelevat subjektiivisen kokemuksen ja objektiivisen ympäristön välisen jaon ylittämistä. Monet inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat kansoittavat maisemaa ja vaikuttavat toistensa elämään ja olemiseen ennalta määräämättömillä tavoilla. Tätä tarkastelen Anna Tsingin käsittein *rikkaruohottuneena maisemana*. Myös maisemasta itsestään tulee toimija, joka esimerkiksi käynnistää muistamisen ja kertomisen tapahtumia: veden kosketus, ennalta määräämättömät kohtaamiset kadulla ja äänimaiseman muutos ovat osa maiseman aistivoimaista, koettua historiaa. Toimijuus, kokemus ja muistaminen rakentuvat tilannesidonnaisella tavalla maiseman, aistikävelyn elementtien ja niiden välisten suhteiden luomassa muuttuvassa kokonaisuudessa. Tämä dynaamisuus koskee myös mukana kulkevaa tekniikkaa aina sateenvarjoista ja kengistä älypuheliiniin ja kuulokkeisiin. Lopputuloksena on moniaistinen etnografia samanaikaisesti koetusta ja muistetusta maisemasta, joka saakin poiketa hallitsevasta kaupunkien kulttuuriperinnön, kuten kaupungin maamerkkien ja arkkitehtuurin, arvottamisesta.



Ihmisen suhteesta ympäristöön on tullut planetaarinen kohtalonkysymys. Kaupunkimaisema kaikessa arkipäiväisyydessään on olennainen osa ihmisten ympäristösuhdetta. Siksi on tärkeää kysyä paitsi sitä, miten me vaikutamme ympäristöömme, myös sitä, kuinka oma elinympäristömme vaikuttaa meihin. Millä tavoin aistimme meitä ympäröivää maisemaa?

Arkisen ympäristön aistimista ei ole helppo kuvailla. Jo sana ”kuvailu” johdattelee näköaistin korostamiseen. Länsimaisessa kulttuurihistoriassa näkö on usein arvotettu muita aisteja tärkeämmäksi, mutta muut aistijärjestykset ovat yhtä lailla mahdollisia (Classen 2005; Howes 2005; *Elore* 1/2010; Rantala 2010). Maiseman aistiminen – kuten kaikki kokemus – on aina monin tavoin välittyntä, esimerkiksi ruumiillisten tapojen, rutiinien, teknologian ja myös kulttuuristen aistijärjestysten välittämää (esim. Massumi 2008; Murray & Doughty 2016; Howes 2015).

Maiseman aistimisen tapoihin kuuluu joukko aineellisia ja aineettomia tekijöitä, jotka ilmevät maiseman läpi liikkuesssa. Kuten antropologit Pirjo Virtanen, Eleonora Lundell ja Marja-Liisa Honkasalo (2017) toteavat rituaalisen maiseman tutkimuksen katsauksessaan, maiseman tutkimus on jakautunut toisaalta objektiivisen, itsenäisesti olemassa olevan paikan tai kohteen tarkasteluun ja toisaalta taas tilan ymmärtämiseen elettyinä, muistettuna ja vuorovaikutteisena. Jälkimmäinen tulokulma mahdollistaa sen tarkastelun, kuinka monenlaiset inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijuudet kansoittavat maisemaa luoden keskinäisiä suhteita ja muodostaen monimuotoisia yhteenliittymiä. Maisema ei välity kaikille samanlaisena, mutta on silti yhteinen.

Tavoittelen tässä artikkelissa erityisten hetkien ilmentämää maisemakokemusta ja aistien kautta rakentuvaa suhdetta ympäristöön. Kysyn, mitä erityistä kaupungin aistimaisemasta voidaan tavoittaa etnografisesti *aistielämäkerrallisen kävelyn* keinoin. Tarkastelen turkulaista kaupunkimaisemaa ihmiskehojen ja ympäristön vuorovaikutuksena, kun tutkija ja kahta eri sukupolvea edustavat haastateltavat kulkevat Turussa omakohtaisia reittejä pitkin. Aistielämäkerrallinen kävely on etnografinen menetelmä (Järviluoma 2017, 2018), jossa vuosikymmenten takaisten aistimusten muistelu sekoittuu tämänhetkiseen kulkemiseen vanhoja ja uusia reittejä pitkin. Tällä kokeellisella metodilla kuljen sen vastakkainasettelun ulkopuolelle, jossa ennalta tunnettu kokija (kaupunkilainen) ja valmiiksi olemassa oleva maisema (kaupunki) oletetaan toisistaan irrallisiksi, valmiina olemassa oleviksi asioiksi. Argumentoin seuraavissa alaluvuissa, miten kaupunkimaisema muodostuu tilannekohtaisesti monimuotoisissa vuorovaikutussuhteissa ja miten nämä tulevat esiin aistielämäkerrallisella kävelyllä.

Alkusysäyksenä tutkimukselleni on ollut eurooppalaisten aistiympäristöjen muutosta tutkivan hankkeen pyrkimys tarkastella aistielämäkerrallisen kävelyn keinoin, miten jokapäiväistynyt digitaalinen teknologia vaikuttaa ympäristön aistimiseen.¹ Kävelyetnografiassani ihmiset liikkuvat ympäristössään tavoilla, jotka syntyvät kaupunkisuunnittelun reunoilla ja välissä. Erilaiset maisemat toimivat eri tavoin suhteessa meihin. Joutomailla ja kallioilla muodostuu kaupunkimaiseman ohjatun rakentamisen syrjäseutuja, jotka tarjoavat mielikuvitusta ruokkivia pakopaikkoja esikaupungin katujen suorasta kaavasta. Asukkaat, koirat, kasvit ja vuodenajan vaihtelut vaikuttavat toistensa elämään ja olemiseen ennalta

1 Tutkimusasetelmani taustalla on *Sensory Transformations and Intergenerational Environmental Relationships in Europe 1950–2020* (SENSOTRA) -hankkeen kysymys siitä, onko eletyn aistikokemuksen välittyminen muuttunut arjen tasolla ja millaisia ylisukupolviset muutokset ovat. Tämä artikkeli ja sen aineisto on tuotettu osana SENSOTRA-hanketta, joka on rahoitettu European Research Council ERC:n Horizon 2020 tutkimus- ja innovaatio-ohjelmasta (sop. nro 694893).



määräämättömillä tavoilla, mitä tarkastelen Anna Tsingin käsittein *rikkaruohottuneena maisemana*. Kävelyetnografia voi tavoittaa kätköön jääneen historiallisen kokemuksen, yhteisen muistin postikorttimaisemien tuolla puolen.

Tämä artikkeli on innoittunut humanististen ja yhteiskuntatieteiden uusista, aiemmat paradigmat kumoavista suuntauksista, kuten uusmaterialistisen (Tiainen ym. 2015a; Leppänen & Tiainen 2016) ja ei-representationaalisen teorian (Thrift 2008; Vannini 2015) lähestymistavoista, jotka tavoittelevat subjektiivisen kokemuksen ja objektiivisen ympäristön välisen jaon ylittämistä. Myös kulttuuri ja etnografinen aineisto ovat muuttuvia sommitelmia, jotka pakenevat diskursiivista tulkintaa, kirjoittamista, kansan kuvausta, etno-grafiaa. Teoreettisena lähtökohtanani onkin, että toimijuus, kokemus ja muistaminen rakentuvat tilannesidonnaisella tavalla maiseman, aistikävelyn elementtien ja niiden välisten suhteiden luomassa muuttuvassa kokonaisuudessa. Yhtenä työkaluna tämän dynaamisuuden tarkastelussa toimii *mediaation* tai *välittymisen* käsite. Tilannekohtaisiin vuorovaikutussuhteisiin kytkeytyy myös mukana kulkeva arkipäiväistynyt tekniikka, kuten älypuhelimet. Uusmaterialististen mediatutkijoiden Sarah Kemberin ja Joanna Zylinskan (2012) mukaan mediateknologian välittämää maailmaa on tarkasteltu lähinnä kolminaisena suhteena, jossa välittävä elementti luo suhteen valmiiksi oletettujen erillisten olioiden välille (kuten ihminen erillisenä havaitsijana ja maisema itsessään valmiina kohteena). Välittymistä, mediaatiota, voi kuitenkin tarkastella vitaalisena prosessina. Teoksessaan *Life After New Media* Kember ja Zylinska (2012) esittävät, miten mediateknologiaa tulisi tarkastella sen ”elävyyden” kautta, eikä ainoastaan siten, miten se välittää asioita vastaanottajille – kuten uutisia katsojille. Päinvastoin, välittyminen läpäisee aivan kaiken: se on yhtä aikaa taloudellista, sosiaalista, psykologista ja teknistä, kaikkialla ja jakamatonta. Mitään ”meitä” ei ole irrallisena kaikista niistä välittymisistä, joiden kautta olemme suhteessa maailmaan (Kember & Zylinska 2012, xiv–xviii, 18–25; Tiainen ym. 2018).

Olemassaoloa voi ajatella suhteiden rihmastona tai verkostona, jossa eri osapuolet vaikuttavat toistensa olemiseen. Silloin myös kaupunkiympäristössä liikkumiseen liittyvä teknologia aina henkilökohtaisista älylaitteista ja julkisesta liikenteestä sateenvarjoihin ja ulkovaatteisiin ei näydydykään vain ympäristön ja ihmisen rajapintaa välittävänä materiaana, vaan erottamattomana osana inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden sekä näiden välisten suhteiden muotoutumista ja kehittymistä. Etnografisella kävelyllä vuorovaikutus osallistujien kesken vaikuttaa myös aistimiseen ja muistamiseen. Maiseman aistimisessa maisemasta itsestään tulee toimija, joka esimerkiksi käynnistää muistamisen ja kertomisen tapahtumia (Järviluoma & Vikman 2013; ks. myös Kantonen & Kantonen 2017).

Tämän artikkelin keskeinen uusi anti on maiseman tarkasteleminen tekeillä olevien elämänmuotojen kokoontumisina, kävelyn ja muistamisen yhteen kietoutuvassa liikkeessä, jonka aistielämäkerrallinen kävely tuo tutkimuksen ulottuville. Käyttämäni metodologia tavoittaa aistien välittämiä, kehollisesti ja tilannekohtaisesti muovautuvia kokemuksia kaupungista elinympäristönä, jonka villiintyneet paikat ovat myös asukkaille tärkeitä.

Aistielämäkerrallinen kävely: aineisto ja metodi

Aistiympäristöjen muutosta tutkivassa SENSOTRA-hankkeessa pyrimme selvittämään, miten aistittu ympäristösuhde on muuttunut keskisuurissa eurooppalaisissa kaupungeissa (Turku, Ljubljana ja Brighton). Aistielämäkerralliset kävelyt toteutetaan siksi pareittain niin, että



mukana on vanhemman sukupolven ihminen, joka on kasvanut aikuiseksi ennen nykyistä tietojenkäsittelyteknologiaa, ja nuori ihminen, joka on varttunut internet-aikana.

Pilvisen tihkusateisena syyskuun päivänä Turussa poimin kyytiini ensin ”Mirjan”², 1940-luvulla syntyneen ja Turussa työuransa tehneen naisen, joka on asunut kaupungissa ylioppilasajoistaan lähtien. Olimme suunnitelleet summittaisen kävelyreitit 1960-luvun opiskelijan keskeisessä ympäristössä. Reitti alkaisi Turun yliopistonmäeltä ja jatkuisi alas Hämeentielle, keskustan suuntaan. Kävelyn toisena osallistujana on Mirjan ystävän tytär, noin 26-vuotias ”Katja”, joka on syntynyt ja viettänyt varhaislapsuutensa Turussa ja palannut maaseudulla vietettyjen vuosien jälkeen Turkuun lukioon, opiskelemaan ja sitten töihin. Vilkas keskustelu alkaa jo automatkalla kaikille kolmelle tuttujen esikaupungin asuinalueiden halki. Kaupunkiympäristön toiminnallisuus tekee välittömän väliintulon suunnitelmiin: entisen Hämeenportin ravintolan viereltä löytyy sopiva pysäköintipaikka, joten päätämmekin kävellä päinvastaiseen suuntaan. Toisen osallistujan vaatteiden päälle kiinnitetään laajakulmainen videokamera, minkä lisäksi äänitän keskustelumme kävelyiden aikana.

Kävelyn aikana nousee keskusteluun ympäristön myötä monenlaisia teemoja. Kaupunkimaiseman tarkastelussani on keskeistä, että kyseessä ei ole vain näkymä, joka passiivisena odottaa katsojaa. Se ei ole tietystä perspektiivistä havaittava elävä postikortti, sillä edes ikonisilla näköalapaikoilla, joista erilaiset paikat tunnetaan ja usein tarkoituksellisesti tehdään tunnetuiksi, maisema ei ole kaksiulotteinen. Aika, paikka ja kokija kietoutuvat yhteen lukuisien välitysten kautta. Kun seisomme kahden eri-ikäisen haastateltavan kanssa Turun yliopistonmäellä, jyhkeiden portaiden ylätasanteella, henkilökohtaiset muistot aiemmista käynneistä paikalla, pilvisen hämärä valo, ilman koleus ja kosteus, ympäröivät ihmiset ja hetkeen kytkeytyvä toiminta – aistimuistelu, keskustelu ja tallennusvälineiden käyttö – tuottavat yhdessä paikan tuntua, ilmapiiriä ja tunnelmaa. Samalla yliopistonmäen valtavat kiviportaat edustavat sellaista monumentaalisuutta, joka kaikin tavoin tuntuu viestivän: me olemme täällä kauemmin, me olemme suurempia. Kävelytiellä jatkuvat jättimäiset kivilaatat tuovat mieleemme neuvostoarkkitehtuurin, mutta samalla korostavat pienen ihmisen katoavaisuutta yliopiston rakennusten historiallista jatkuvuutta vasten. Portaikko on monumentaalinen representaatio, arkkitehtoninen esitys koulutetun eliitin vallasta, unelma etenemisestä yhä ylemmäs. Kuinka löytää kokemuksen tasoinen aistihistoria kivimonumenttien vallan varjoista?

Tällä vuosituhannella kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden paradigmoja ravistelevat erilaiset relationaaliset teoriat, jotka tarkastelevat asioiden olemuksellista rakentumista nimenomaan vuorovaikutussuhteissa. Monelta suunnalta murretaan länsimaisen, kolonialismin keskuksissa rakentuneen tieteen keskeisiä vastakkainasetteluja. Esimerkiksi ei-representationaalinen teoria (Thrift 2008; Vannini 2015) ja uusmaterialismi (Tiainen ym. 2015a; 2015b; Coole & Frost 2010) jakavat kiinnostuksen moninaisten inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden keskinäisissä suhteissa rakentumisen ontologisiin ja epistemologisiin näkökulmiin, joissa kyseenalaistetaan länsimaiseen tieteelliseen ajatteluun rakentunut kahtiajako luonnon ja inhimillisen kulttuurin välillä³.

2 Henkilötietojen suojaamisen vuoksi käytän osallistujista pseudonimiä.

3 Tämän kyseenalaistamisen jakavat myös esim. toimijaverkkoteoria, posthumanismi, ruumiin ja aistien kulttuurintutkimus sekä ns. ontologinen käänne (Holbraad 2009; Viveiros de Castro 2015).



Tulkitsevissa tieteissä on pitkään tarkasteltu sitä, miten erilaiset representaatiot vaikuttavat meihin. Esimerkiksi kuvataide ja valokuvat vaikuttavat maisemakuvauksen konventioiden kautta siihen, miten maisema nähdään (Berleant 2012). Jotta maiseman kokemisen monimuotoisuus voitaisiin tavoittaa, täytyy tehdä jotakin muuta sen sijaan, että aineistosta tulkitaan ja kirjoitetaan jälkeenpäin mahdollisimman täsmällinen kuva. Representaation kriisiin (esim. Marcus & Clifford 1986) esiin nostamaa keskustelua siitä, ketä tutkimuksessa oikein edustetaan ja miten, voidaan viedä vielä pidemmälle kysymällä, mitä voisi olla tutkimus, jossa edustamisesta luovutaan kokonaan.

Ei-representationaalisen ajattelun mukaan olemassaoloa määrittää vaistonvarainen intentionaalisuus, joka ylittää tietoisuuden; energia, jota ei ajatus ole ohjelmoinut (Vannini 2015, 3). Elämän jatkuva virta materiaalisena, kehollisena ja muuttuvana voidaan tavoittaa sellaisen tutkimuksen keinoin, joka ei pyri tutkimuksen esitystavassa vastaamaan jonkinlaista "todellisuudesta" kerättyä aineistoa (Thrift 2008, 5–18). Uusmaterialistiset teoreetikot ovat esittäneet vastaavanlaisia metodologisia kysymyksiä: miten tutkia jatkuvasti muotoutuvia materiaalisia suhteita redusoimatta niitä tutkijan hahmottamiin merkityksiin?

Tutkimusaineisto ymmärretään yhä useammin prosessina, jossa tutkija ja tutkimuksen tavoitteet kietoutuvat eri ilmiöihin asettumalla suhteeseen monen eri toimijan kanssa (Springgay & Truman 2017, 2). Menetelmällisesti ei kuitenkaan ole aivan yksinkertaista irtautua humanistisen tiedontuotannon itsereflektion kierteestä, jossa tutkija luo itse aineistonsa, tai positivistisesta ideaalimallista, jossa tutkimuskysymystensä ohjaama tutkija "kerää kenttäaineistoa" todellisuudesta, jossa tutkittavan yhteisön näkemykset ovat ikään kuin valmiina odottamassa.

Aistielämäkerrallinen kävely etnografisena metodina on yksi vastaus näihin haasteisiin. Ihmisen suhdetta ympäristöönsä ja maisemaan, jonka halki hän kulkee, ei tarkastella ainoastaan erilaisten välittävien kulttuuristen koodien ja merkitysten kautta, vaan tilanteen ainutlaatuisien elementtien ja niiden suhteiden muodostamana elävänä tapahtumana. Aistielämäkerrallinen kävely on menetelmä, jonka Helmi Järviluoma on kehittänyt etenkin ylisukupolvisten ympäristösuhteiden tutkimukseen ja jota kehitetään parhaillaan (ks. Järviluoma 2017; 2018; Järviluoma ym. 2018 [tulossa]). Menetelmä juontuu erityisesti äänien etnografiaan, kuten kuuntelukävelyihin (Järviluoma & Wagstaff 2002; Järviluoma & Vikman 2013). Taustalla on tutkimushanke, jossa havainnoitiin eurooppalaisia äänimaisemia tuomalla ihmiset kuuntelukävelyiden avulla dynaamiseen suhteeseen aistitun ympäristönsä kanssa (Järviluoma ym. 2009; Järviluoma & Piela 2016; Järviluoma ym. 2018).

Aistielämäkerrallinen kävely pyrkii huomioimaan äänimaisemien lisäksi kaikkia muitakin aistimuksia. Menetelmä yhdistää aistien antropologiaan myös ruumiillisuutta, elämäkerrallisuutta ja narratiivisuutta kriittisesti tarkastelevaa kokemuksen psykologiaa (Formenti ym. 2014). Taustalla on myös paikan sosiaalisuuden ja aikakerrostumien kulttuurimaantieteellinen teoretisointi, kuten topobiografia (Karjalainen 2009) ja antropologiset keskustelut paikan ja liikkuvuuksien rakentumisesta (Ingold & Vergunst 2008). Aistielämäkerrallisessa kävelyssä yhdistyvät oivallukset eri tutkimusperinteistä aina sosiaalisesta muistamisesta akustemologiaan (Feld 1990) ja menneisyyden paikantumiseen. Kaupunkitutkimuksessa kävelyhaastatteluilla tavoitellaan laajemminkin asukkaiden elettyä kokemusta (Jokinen ym. 2010).



Tällä menetelmällä etnografisesti tuotettava aistielämäkerrallinen aineisto on luonteeltaan dialogista. Tutkimuskentillä ja tutkimuksen osallistujissa tapahtuneet ja tapahtuvat muutokset ja sekä tutkijoissa että tutkimuksessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat siis toisiinsa (esim. Raunola 2010). Tutkimuksen ja kentän muodostuminen ovat suhteellisia toisiinsa nähden ja rakentavat toisiaan. Paitsi tutkimuksen vastaukset myös kysymykset nousevat pitkälti aistielämäkerrallisten kävelyiden ja haastattelujen tilannekohtaisesta todellisuudesta. Tilannesidonnainen herkkyys sisältää kuitenkin ymmärryksen etnografian monipaikkaisuudesta: yli paikalliset suhteet ja moninaiset kulttuuriset vaikutteet ovat kasvavassa määrin läsnä arkipäivän elämässä (Aula 2017).

Artikkelin aineistona on kolme aistielämäkerrallista kävelyä Turussa saman osallistujaparin kanssa. Olemme kulkeneet heidän itsensä valitsemia ja heille sekä aiemmin että nykyään henkilökohtaisesti merkityksellisiä reittejä pitkin. Videoitujen kävelyiden aikana olemme keskustelleet aistihavainnoista, aistimuistoista ja teknologian käytöstä. Aineistoon kuuluu yli viisi tuntia avointa temaattista parihaastattelua aistikävelyiltä videoituna ja äänitettyinä sekä niiden litteraatiot ja kenttämuistiinpanot.



Kuva 1: Maiseman kokemus muotoutuu kävellessä, kun aika, paikka ja kokija kietoutuvat toisiinsa eri aistien kautta. Jalkapohjissa tuntuvat mukulakivet hillitsevät meluisaa liikennettä.

Ensimmäisellä kävelyllä tutkimukseen osallistuvan parin vanhempi jäsen johdatteli toisen osallistujan sekä tutkijan yliopistokampuksen ympäristöön arkisena aamupäivänä. Toisella kävelyllä nuorempi osallistuja johdatti kävelyä samana iltapäivänä työmatkareitillään, Turun esikaupunkialueella, jossa hän oli aiemmin asunut ja jonka rakennuskannasta löytyi myös



sukusidoksia entisiin koteihin. Vanhempi osallistuja jakoi osan näistä sidoksista ja lisäksi kyseessä oli hänelle hyvin tuttu alue, joten molemmat osallistuivat kokemusten jakamiseen, muisteluun ja nykyhetken tarkasteluun omalta kannaltaan. Myös kolmas kävely, nuoremman osallistujan johtaman toisen kävelyn jatko joulukuisena aamupäivänä Uittamon rannassa muodostui yhteiseksi aistimiseksi, muistamiseksi ja ympäristön muutosten pohdinnaksi. Kävellessä toteutettu etnografia on aiemminkin havaittu tehokkaaksi tavaksi pohtia suhdetta elettyyn kaupunkiympäristöön (Asikainen & Mäkinen 2013).

Ympäristökokemuksen tavoittaminen eri aistien kautta osoittautui yllättävän haasteelliseksi. Toisen osallistujan mukaan eri aisteista on ylipäättään vaikea puhua, koska emme ole tottuneet kuvailemaan sanoin esimerkiksi erilaisia hajuja. Myös moniaistista ja monipaikkaista etnografiaa kehittänyt antropologi Anna Tsing (2015, 46) on pohtinut hajun kokemusta samalla tavoin ja väittää, että hajun kokemuksen selkeydestä huolimatta sen tavoittaminen sanoin on yhtä vaikeaa kuin kuvailla ilmaa. Aineistoni aistimellisuutta onkin pitkälti tulkittava rivien välistä: videolle tallentuneista eleistä, liikkeistä, puheen tauoista ja vihjauksista sekä keskustelussa mainituista teemoista, jotka liittyvät esimerkiksi syömiseen ja juomiseen, ilman tuntuun, kävelemisen aiheuttamiin tuntemuksiin ja niin edelleen. Kävelyn tunnelmien ja erityisten hetkien kautta rakennan maisemasta kuvausta, joka ei pyri uskollisesti toistamaan kävelyllä koettua todellisuutta. Kirjoitan aistittujen hetkien kautta siitä, kuinka maisema vaikuttaa ihmiseen ja miten ihminen kokee maiseman tuon vaikuttumisensa kautta. Kirjoittamani kuvaus on väistämättä representaatio, esitys jostakin. Se on kuitenkin esitys, joka pyrkii kytkeytymään maiseman aistimiseen ja menneiden tapahtumien toiston sijaan herättämään lukijassa suuntautumisen kohti omien maisemiensa aistimista uusin tavoin.

Teoria maiseman välittymisestä keskinäisenä joksikin-tulemisena

[Ensin ajattelee,] että en mä nyt muista siitä mitään. Siellä nyt kuljettiin. Mut sitten kun menee paikan päälle, niin sieltä putkahtelee ilmasta muistiin, aikasempia pieniä yksityiskohtia. Ai nii toikin oli, ja toi [...] sit se välittyi [...] ihan sellasia pieniä pätkiä jostain, monesta tunnelmasta, äänimaailmasta, tuoksuista. (Mirja)

Aistielämäkerrallinen kävely on ainutkertainen tapahtumien virta. Yllättävät muistot ja aistimukset vievät eteenpäin kävelijöiden ja aistitun maiseman keskinäistä muotoutumista. Kuten intialainen jesuiitta Anthony de Mello sanoo, emme näe maailmaa sellaisena kuin se on, vaan sellaisena kuin itse olemme (Mello 2010). Samalla ympäristön aistiminen, aistimukset ja suhde maisemaan ovat osa sitä, keitä olemme ja millaisiksi tulemme: maisema, tila ja paikka toimivat meissä. Haastateltavani toteaa osuvasti, että tiettyyn paikkaan tullessa muistot alkavat aivan putkahdella ilmasta. Kuitenkin paikka, johon muisto pulpahtaa, on jo toinen, ja myös sen kertoja on muuttunut.

Maisemaa, tilaa ja paikkaa on tutkittu kulttuurisesti muovautuvina prosesseina, jotka vaikuttavat ihmisten kanssakäymiseen ja keskinäisiin valtasuhteisiin sekä ilmentävät ylipäättään vuorovaikutusta elinympäristöjen kanssa. Vuorovaikutus on usein ymmärretty ennalta valmiiden yksiköiden, kuten toisaalta kokijan ja toisaalta kaupunkiluonnon tai -tilan välisenä suhteena, jossa esimerkiksi teknologia tai ihmisen aistijärjestelmä (sekä fysiologisenä että kulttuurisesti opittuna) toimii välittäjänä. Maisemaa ja paikkaa tutkitaan myös elettyinä ja muistettuina vaikutuksena, joka muuttaa kokijaa ja jonka kautta paikan aistiminen jälleen



muuttuu, tai jopa koreografiana, jossa ihmisen ja maiseman suhde muodostuu fyysisen läsnäolon kautta kulttuurisena performanssina (Ness 2016).

Uusissa tutkimussuuntauksissa inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat muokkaavat toistensa olemista, elämistä ja kokemista, yhteen kietoutuneina elämän jatkuvassa liikkeessä (Massey 2008; Ingold 2009; Virtanen ym. 2017). Kävelymenetelmiä hyödyntävän antropologi Tim Ingoldin mukaan maisemaa ei tulisi lainkaan tarkastella näkymänä tai tilana. Mikä tahansa erityinen maisema on lukuisten olentojen kulkemien reittien, polkujen ja elämänlankojen solmukohta. Reitit muodostavat verkostonkaltaisen punoksen, jossa eri elämät kietoutuvat yhteen (Ingold 2009, 33). Tämäkin luonnehdinta maiseman solmukohdista tai elämän kudoksesta on representaatio, elävän elämän uusinta. Tarkastellessani maiseman ja ihmisen luonnetta keskinäisriippuvaisina tarkoitus ei olekaan hylätä ilmiöiden tekstuaalista esittämistä ja merkitysten tarkastelua tai heittää romukoppaan tulkintaa sinänsä. Kysymys on paremminkin tulkinnan ontologisten ehtojen miettimisestä uudelleen.

Kielellinen käänne johdatti kulttuuritieteet tarkkailemaan yhteiskunnan kaikkia ilmiöitä merkitysvälitteisinä. Se osoitti, että kielelliset ja kulttuuriset representaatiot sekä ympäröivän sosiaalisen todellisuuden rakentamat sisäistetyt mallit muokkaavat sitä, miten havaitsemme ja koemme maailman. Representaatiokeskeistä tutkimusta kritisoivat maantieteilijät Paul Harrison ja Ben Anderson toteavat, että representaatiolla todella on väliä, koska sosiaalinen järjestys on muuttuvainen eikä kiveen hakattu. Ei-kielellisiin voimiin liitetään merkityksiä, ja monet ei-kielelliset vallan ja vallankäytön muodot kantavat merkityksiä. Nämä sosiaalisen konstruktionismin keskeiset oivallukset eivät kuitenkaan yksistään riitä, koska niiden hinta on liian kova: seurauksena on jakolinja maailman ja sen merkitysten välillä (Harrison & Anderson 2010, 6). Ei-representoivan tutkimuksen lähestymistapa ei siis kuitenkaan hylkää konstruktionismin teoreettista perintöä, vaan pyrkii katsomaan sitä eri lähtökohdista, koetun maailman kautta, keskinäisenä aineellisuutena, jossa elämä ajallisesti tapahtuu.

Monipaikkaetnografista metodologiaa kehittänyt antropologi Anna Tsing tarkastelee paikallisen elämän ja monipaikkaisten verkostojen keskinäistä dynamiikkaa erilaisten voimien yhteen kokoontumisina, joissa inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat luovat muuttuvaa maisemaa yhteen kietoutuvina sommitelmina. Ekologista yhteisöä on tapana tarkastella suljetuna kokonaisuutena, minkä sijasta Tsing puhuu avoimista yhteenliittymistä, eri toimijoiden kokoontumisista (Tsing 2015, 22). Tsingin käyttämä termi *assemblage* kääntyy kenties parhaiten Juhana Venäläisen ehdottamalla sanalla *sommittuma*, joka ei implikoi tietoista tekijää (Venäläinen 2015, 36). Näissä kokoontumisissa kohtaamiset muuttavat kaikkia osapuolia – kohtaamisen tulos ei ole ennalta määrätty, jolloin kokonaisuus ei ole hajotettavissa yksittäisiin analyttisiin elementteihinsä.

Maisemat ovat tekeillä olevien elämänmuotojen kokoontumisia. Tsingin mukaan keskeistä on havaita eri lajien – ihmisten, eläinten, kasvien – elämien kietoutuminen yhteen.⁴ Myös kiven ja veden historiallisesti muuntuvat olomuodot osallistuvat kaupungin rakentamiseen. Maisemien muodostamisissa monilajisissa kokoontumisissa kehkeytyy uudenlaisia elämänmuotojen yhdistelmiä, jotka vaikuttavat muiden olemisen tapojen olemassaolon

4 Samalla myös lajien sisällä on suuria eroavaisuuksia siinä, kuinka elämä toteutuu: esimerkiksi kyntöhevonen ja laukkahevonen ilmentävät keskenään erilaista hevosen-olemista.



mahdollisuuksiin. (Tsing 2017, 7.) Buddhalaisen ajattelun käsite *keskinäisoleminen* (Nhat Hahn 2001) tuo esiin, kuinka eri voimat vaikuttavat toisiinsa arkiajattelun yksiköiden rajojen yli:

Jos olet runoilija, näet selvästi, kuinka tällä paperiarkilla leijuu pilvi. Näethän, ilman pilvää ei tule sadetta, ilman sadetta eivät puut kasva, eikä paperia tehdä ilman puuta. Pilvi on välttämätön, jotta paperi voi olla olemassa. Jos pilvi ei ole tässä, ei ole paperiakaan.⁵

Rinnastaen voi sanoa, että myös Tsingin maisema-käsite perustuu juuri keskinäisolemisen tapojen havainnoinnille (Tsing 2015, 17–26). Tsingin mukaan maisema rakentuu monien eri lajien yhteiselämästä, ihmisyyden ylittävänä tarinoiden ja lajienvälisen suhteiden kudelman. Kokonaiset yhteisöt, elämäntavat sekä kasvi- ja eläinlajit kohtaavat uusissa paikoissa monin tavoin vaurioituneina, kun taloudellisesti kannattavien luonnonresurssien kulutuksen jälkeen hylättyjä joutomaita alkavat kansoittaa uudenlaiset lajien yhteenliittymät – esimerkiksi mänty, matsutake-sieni eli japanilaisen keittiön arvostama tuoksuvalmuska ja eteläaasialaiset sieniä keräävät vuoristokansat Oregonin unohdetuilla hakkuualueilla. (Tsing 2015.)

Rikkaruohottuneilla mailla Tsing viittaa maisemiin, jotka eivät ole täysin ihmisen toiminnan tuhoamia, eivätkä koskemattomaa luontoa, ja näistä maisemista versoviin elämänmuotoihin. Tällaisista maisemista nousevien elämänmuotojen havainnointi tuottaa uudenlaista tietoa elämän mahdollisuuksista ryöstökapitalismin tuhoamissa ympäristöissä. Tuotantotalouden hylkäämille kaivosalueille ilmestyvät pusikot, peurat ja niitä seuraavat metsästäjät. Aggressiiviset pioneerikasvit seuraavat ihmisen jalanjäljissä, ja menestyvät rikkakasvit kehittyvät viljelyn seuralaisina. Maisemista voimme löytää rikkaruohottuvia muodostumia, jossa inhimilliset ja ei-inhimilliset reitit ja kehityskulut kohtaavat. Eri lajien tavat olla maailmassa ja niiden maailmassa-olemisen tavoitteet tulevat silloin esiin kaikessa erilaisuudessaan. (Tsing 2015, 7, 17.)

Sovellan Tsingin käsitettä kokeilemalla, kuinka rikkaruohomaisemien havainnointi voi mahdollistaa myös kaupunkiympäristön toisenlaisen, kätketyn elämän esiintuomisen. Rikkaruoho on suunnittelematon elämänmuoto, joka ei hyödytä tavoitteellista taloudellista toimintaa. Monella tavalla modernin edistysuskon projektit, kuten taloudellisen voitontavoittelun ohjaama kaupunkisuunnittelu, ovat kolonisoineet muut tavat elää kaupungissa. Laajasti ymmärrettyjen rikkaruohottuneiden maisemien löytäminen voi siis toimia urbaanin ympäristökokemuksen dekolonisaationa. Tällä tarkoitan tässä artikkelissa ja käsittelemieni aistielämäkerrallisten kävelyiden kohdalla nimenomaan kokemusta kaupunkimaisemasta ja tuon kokemuksen haltuunottoa laskennallisista hyötynäkökohdista riippumatta.

Kätkettyä kaupunkimaisemaa kivimonumenttien, postikorttien ja virallisen kaupunki-imagon tuolla puolen voi lähestyä hyvin juuri moniaistisen etnografian kautta. Kulttuurievolutionistinen teoria näkö- ja kuuloaistin korostumisesta sivistyneissä kulttuureissa (McLuhan 2005) on siirtänyt huomiota pois muiden aistien merkityksestä kommunikaatiossa, ympäristön havainnoinnissa ja maisemassa liikkumisessa: erilaiset aistimisen tavat ovat siis osaltaan

5 "If you are a poet, you will see clearly that there is a cloud floating in this sheet of paper. Without a cloud, there will be no rain; without rain, the trees cannot grow: and without trees, we cannot make paper. The cloud is essential for the paper to exist. If the cloud is not here, the sheet of paper cannot be here either." (Nhat Hahn 2001, 55.) Suomennos kirjoittajan.



joutuneet kolonialismin uhreiksi. Toisenlaiset aistijärjestelmät ovat kuitenkin paitsi mahdollisia myös hyvin monenlaisia: kuulo-, haju-, lämpö- tai tasapainoaisesti voivat saada aivan toisenlaisen painoarvon kuin niissä aistijärjestyksissä, joihin olemme kasvaneet (mm. Classen 2005; Howes 2005; Feld 1990). Myös yksilöllinen vaihtelu aistikokemuksissa on laajakirjoista ja esimerkiksi synestesiaa, eri aistien sekoittumista, tapahtuu säännöllisesti myös suurella joukolla suomalaisia (Ådahl 2017).

Uudet biologiset tutkimukset ihmisen hajuaistista kumoavat ennakkoluulon, jonka mukaan olisimme lajina kehoja erittelemään tuoksua. Hajujen erottelu- ja jopa paikantamiskyvyt ovat päinvastoin hämmästyttävän tarkkoja (McGann 2017). Aistien kulttuuritutkimus on jo aiemmin osoittanut hajujen merkityksen yksilön ja sosiaalisen tilan rakentumisessa. Historioitsija Alain Corbinin klassikkoanalyysi hajuaistimusten muutoksesta suhteessa sairauksiin, yhteiskuntaluokkaan ja julkiseen tilaan uuden ajan Ranskassa on tästä oivallinen osoitus (Corbin 1988; Corbin 2005). Tsing taas kirjoittaa matsutaken epämiellyttävästä hajusta ja vastenmielisestä mausta, joka oikean valmistustavan oppimisen jälkeen muuttuukin herkulliseksi ja muuttaa siitä eteenpäin sienen tuoksun miellyttäväksi (Tsing 2015, 45–53).

Eri kulttuurien toisistaan radikaalisti poikkeavia aistijärjestelmiä ja aistihierarkioita vertailut antropologi Constance Classen toteaa, että myös puhe voidaan määritellä aistiksi, sillä sekin avaa viestintäkanavan olentojen välille. Puhe luetaan aistiksi esimerkiksi läntisen Afrikan anglo-ewejen parissa, ja tällainen käsitys on noussut välillä esiin myös eurooppalaisessa historiassa. (Classen 2005.) Voisikohan samalla tavoin myös kävelemistä tarkastella aistina, tai vähintäänkin erityisenä aistien koordinaationa? Erilaiset kävelymenetelmät ovat yleistyneet etnografisessa tutkimuksessa juuri siksi, että käveleminen tuottaa erilaista tietoa kuin vaikkapa pöydän ääressä istuen tehty haastattelu (esim. Ingold & Vergunst 2008; Murray & Doughty 2016). Liikkeessä maailma ymmärretään toisin kuin paikalleen pysähtyneinä (Fincham ym. 2010). Monenlaiset liikkuvat tutkimusmenetelmät hyödyntävät tätä eroavaisuutta.

Yhteisen tilan kokemus

Veden tuntu

Veden kosketus tavoittaa tutkijan ja kaksi tutkimuksen osallistujaa, kun alkaa hiljalleen sataa kevyttä tihkua. Kuljemme ylioppilaskunnan ja yliopiston pienen uimahallin ohi. Vanhempi osallistuja Mirja muistelee, kuinka vuosien ajan siellä oli erikseen naisten ja miesten päivät, ja kuinka uimapukujen käyttö oli kielletty. Ylioppilaskunnan talon uimahallissa tulikin käytyä säännöllisesti, kun toisen opiskelijatyön kanssa yhteisesti vuokrattuun huoneeseen ei kuulunut omia pesutiloja.

Nykyään uima-asun käyttö on pakollista ja viralliseksi perusteeksi on ilmoitettu kameravalvonta uimahallin tiloissa. Jonkinlaisen välivaiheen aikana se oli vielä vapaaehtoista. Erään kerran haastateltava oli mennyt hallille entiseen tapaan ilman uimapukua, mutta kaikilla muilla olikin sellainen yllään, joten hän ei viitsinyt mennä altaaseen lainkaan. Aihe nostattaa monia muistoja uimisesta: onhan veden kosketus aivan toista, jos pulahtaa rantasaunasta järveen, kuin uimapuvussa yleisellä rannalla. Uimapuku toimii välittäjänä ihon tuntoaistin ja veden välillä, mutta se on myös sosiaalisen tilan välittäjä. Kun kaikilla oli sama käytäntö, ei alastouinnissa ollut mitään hankalaa. Sen sijaan kun suurin osa kävijöistä pitää uima-asua, alastomuudesta tulee sosiaalisesti omituista, joukosta erottuva poikkeus.



Vesi voi toimia myös erottavana tekijänä. Sateen kohina peittää ohikulkevien ihmisten äänet ja kastuminen ajaa ihmiset rientämään nopeasti eteenpäin tai suojaan. Samalla säätila on aina jotain jaettavaa. 1960-luvulla, kun haastateltava oli kesätöissä kirjastossa, saattoi kollektiivisesti jaetun säätilan myös havaita visuaalisesti, samankaltaisten sateensuojien joukkona:

Ennen vanhaanhan ei kauheesti ollu noita, tota kokoontaitettuja sateenvarjoja. Niitä oli niitä pitkiä keppejä, joita tietysti onohdettiin sinne ja tänne [...] Yliopiston kirjaston yksi näkymä oli, sadeilmalla, aula puollillaan tämmösiä avattuja sateenvarjoja kuivumassa. (Mirja)

Sateenvarjot eivät ole ainoastaan merkki siitä, että sataa. Ne myös luovat tilan tuntua, jaetun säätilan henkilökohtaista kokemusta ja sadeilman ulottumista sisätiloihin. Uusmaterialistisen teorian kehittäjä Karen Barad on ehdottanut sanan "vuorovaikutus" tilalle uudissanaa *intra-action* tai "sisäisvaikutus" kuvaamaan toimintaa, joka muodostaa toimijat eikä vain tapahtu valmiiden elementtien välillä (Barad 2007). Kuinka sitten voitaisiin välttää käsittelemästä teknisiä välineitä, ihmistoimijoita ja heidän ympäristöjään olemuksellisesti erillisinä, valmiina olioina, jotka vasta toissijaisesti ovat vuorovaikutuksessa keskenään? Kuinka ajatella sen sijaan keskinäisten suhteiden muodostamaa olemassaoloa, jossa erityyppiset oliot – ihminen, tekniset välineet ja ympäristötekijät – vaikuttavat olennaisesti toistensa olemassaoloon ja siihen, mitä ne voivat tehdä?

Mediatutkijat Kember ja Zylinska (2012) ovat esittäneet, että mediateknologiaa sekä teknisiä välineitä ylipäättään tulisi tarkastella niiden "elävyyden" tai "eloisuuden" kautta: ne osaltaan rakentavat sosiokulttuurisia elämisen ja toimimisen tapoja, jotka puolestaan muokkaavat niitä välineinä. Median ja mediateknologian teoretisointi eloisina (Kember & Zylinska 2012, xvii) pohjautuu mannermaisien filosofian dynaamiseen ja prosessuaaliseen ajatteluun, mutta myös monet muut digitaalisen kulttuurin tutkijat korostavat median käyttöä ja läsnäoloa osana elettyä kokemusta muusta todellisuudesta vieraantumisen sijaan (esim. Väliaho 2014; Kassabian 2013).

Eloisuus tai elävyys luonnehtii kaikkia voimien ja suhteiden verkostoja, ei ainoastaan monimutkaisia sosiaalisen median algoritmeja tai tekoälyn rakentamista vaan kaikkea ympärillämme. Asiat siis vaikuttavat toisiinsa ja kohtaamiset, esineet, tunnelmat ja aistimukset todella muuttavat meitä, siinä kuin me muokkaamme niitä. Tämän asioiden ja esineiden vitaalisuuden näkökulmasta vaikkapa juuri sateenvarjoja voi tarkastella ei vain kysyen, mitä ne merkitsevät, vaan myös, mitä ne tekevät (olemalla merkki tai representaatio siitä, että ulkona sataa).

Kirjaston aulaan jätetty sateenvarjojen kollektiivi toimii normatiivisena kokemuksen kehyksenä. Se rakentaa todellisuutta luomalla normaaliuden sellaiseksi, että kastuminen ei ole sopivaa, se ei sovi, koska ulos kuuluu mennä sateenvarjon kanssa (jolloin riski vilustua tietysti myös vähenee). Mahdollisesta tarkoituksellisesta kastumisesta sateessa tulee silloin eriskummallinen, mutta samalla myös aistivoimainen kokemus. Kokemuksen materiaallinen välittyneisyys tarkoittaa siis paljon muutakin kuin teknologiaa, teknisiä välineitä tai ihmisen rakentamia artefakteja ylipäättään. Säätila vaikuttaa monin tavoin paikkasuhteeseen ja tapaamme kokea elinympäristöä (Vannini ym. 2011). Jokaisessa uudessa kokemuksessa ovat läsnä myös aiemmat kokemuksemme, kehollisesti opitut toimintatavat ja se, millä tavoin fyysisinä olentoina liikumme ajassa ja tilassa, jotka puolestaan ovat sekä sosiaalisesti rakentuneita että elettyjä aineellisia ympäristöjä.



Kohtaaminen maisemassa

Nykyisistä kokemuksta välittävistä materiaalisista tekijöistä erottuu uutena älypuhelinien jatkuva läsnäolo. Digitaalisen viestintätekniikan käyttöönotto vaikuttaa meihin monin tavoin. Kännyköiden myötä lähes jokainen on nykyään hetkessä tavoitettavissa, joten tapaamiset on helppo sopia etukäteen ja monia asioita voi hoitaa tapaamatta lainkaan. Satunnainen kohtaaminen kadulla on siksi voinut menettää merkitystään. Syyskuussa 2017 liikenteen jyly ja toistuvat katuporan ja korjausrakentamisen äänet peittävät muut äänet. Edes yliopiston asuntolan päiväkodin pihalla leikkivien lasten ääniä ei ohi kulkiessamme juuri kuule, vaikka kuljemme aidan viertä pitkin. 1960-luvulla, ennen moottoriliikenteen lisääntymistä, kampusalueen tunnelma oli toisenlainen. Ihmisiä oli paljon kaikkialla, joten kadulla saattoi törmätä sattumalta tuttuihin.

[Taustalla liikenteen melua, tietyökoneita, päiväkotilasten kiljuntaa.] [Oli] ehdottomasti hiljaisempaa. Mutta ei mitenkään kuollutta. Ihmisiä oli enemmän, ehkä autotkaan ei ajanu [...] Mun mielestä joka paikassa oli paljon kävelijöitä. (Mirja)

On vaikea sanoa, mistä vaikutelma ihmisten vähenemisestä johtuu. Opiskelijamäärät ovat suurempia kuin 1960-luvulla. Haastateltavan tuttuja tulee todennäköisesti vähemmän vastaan kuin aktiivisina opiskeluvuosina. Mutta miksi ulkona tuntuu olevan ylipäätään vähemmän väkeä, kun taas autoja on enemmän? Vastaantulijoita on vielä vähemmän, kun kävellemme koleana joulukuun päivänä Uittamon asuinalueella. Sama haastateltava päivittelee, että hänen opastaessaan intialaisvieraita Turussa nämä olivat ihmeissään, kun kaupunki on autio kuin ”neutronipommin jäljiltä”. Asuinalueen kaduilla on aamupäivän aikaan erittäin vähän kulkijoita ja spontaanit kadunkulmakeskustelut loistavat poissaolollaan. Haastateltavat ovat keskenään samaa mieltä siitä, että Aurajokirannan kehittäminen toiminnalliseksi on kuitenkin tuonut enemmän ihmisiä yhteen, etenkin kesäaikaan jopa ihan ruuhkaksi asti, mitä Mirja tervehtii ilolla.

Ihmisen ja koiran muodostama liikkuja on omanlaisensa tapaus julkisen tilan sosiaalisessa viestinnässä. Erityinen ”koirasosiaalisuus” muodostuu varsinkin saman alueen koiranulkoiluttajien ja koirista pitävien ohikulkijoiden välille. Toisella aistikävelyllä nuorempi haastateltava johdattaa meidät pieneen puistikkoon, jossa molemmilla haastateltavilla on ollut tapana ulkoiluttaa koira. Ihmisen ja koiran välille muodostuu kytkös, jossa kumpikin mukautuu toisen olemisen ja liikkumisen tapaan ja samalla läsnäolo sosiaalisessa ympäristössä ja julkisessa tilassa muuttaa luonnettaan.

Katja: Paikasta toiseen siirtyminen [...] ei oo enää mikään semmonen niin kuin, siihen ei liity minikäänlainen sosiaalisuus, muuta ku jos sulla on koira mukana. Nii sit ihmiset

Mirja: Joo

Katja: pysähtyy juttelemaan

Mirja: Kyl, joo

Katja: Mut ei kyl niinku muuten. Määkin aika pitkälti kuuntelen musiikkia, sit kun mä kävelen jonnekin, et jotenkin se semmonen

IA: Et sul on yleensä kuulokkeet päässä.

Katja: Joo, joo.

IA: Mut onksulla sillonki, jos sä oot koiran kanssa liikkeellä?



Katja: No voi olla sillonkin, mutta ei välttämättä kyllä. Riippuu vähän jos mä oon jossain luonnossa niin sit ei. Mut jos mä oon niinku kaupungissa.

Koira seuralaisena vaikuttaa sosiaaliseen tilaan, ohikulkijoiden havainnointiin, huomion kiinnittämiseen ja myös reitin valintaan. Haastateltava luonnehtii omaa koiraansa sellaiseksi, joka ei mielellään käänny pois reitiltä, vaan jolla on pikemminkin kiire takaisin kotiin. Samalla kuulokkeissa voi soida yksityinen musiikkimaisema, jonka yhdistyminen kaupungissa liikkumiseen on yhä tavallisempaa. Haastateltava turvautuu itse kuitenkin mieluiten kuulokkeisiin kaupungin melussa.

Kannettavat kuuntelulaitteet vaikuttavat paitsi tilassa liikkumisen yksilölliseen rytmiin myös laajemmin yksilöllisten ja yhteisten kokemusten ja toimijuuden rakentumiseen. Kaupunkisosiologiaan ja haastatteluaineistoon nojaten Michael Bull on argumentoinut, että äänten, yksilöllisen toiminnan ja kannettavien laitteiden sommitelmat mahdollistavat mielialojen ja rytmien säätelyä ruuhkaisessakin ympäristössä (2007). Toisaalta kaupunkiympäristön äänimaailmassa kauppojen ja ravintoloiden äänet ja musiikki kietoutuvat ympärillemme ja vaikuttavat meihin, vaikka emme tietoisesti kuuntelisi niitä (esim. Kassabian 2014). Yksityinen korvanappien kautta välittyvä musiikkimaisema voi vaikuttaa ympäröivän tilan havaitsemiseen. Tätä argumentoi jo 1980-luvulla Riitta Pietilä kokeillessaan, miten korvalapuista kuunneltu eri tyyllilajeja edustava musiikki vaikuttaa tietyn paikan kokemukseen (Pietilä 1986).

Ennen henkilökohtaisia puhelimia 1960-luvun opiskelija-asuntolassa oli yhteinen lankapuhelin soluasunnon aulassa. Siihen vastasi se, joka sattui ehtimään, ja kävi sitten koputtelemassa sen ovelle, jolle tuli puhelu. Kaikkia tapaamisia ei tarvinnut sopia etukäteen. Sosiaalisen median sijasta opiskelijat tapasivat vakiopaikoissaan, kuten legendaarisessa ravintola Hämeenportissa, ”jossa tehtiin vallankumousta” (Mirja), tai törmätessään kadulla pysähtyivät juttelemaan.

Kuuluminen yhteiseen tilaan

Aistikävelyllä Hämeenkatua pitkin liikenteen pauhu on huumaavaa. Mediheli lentää ylitsemme sairaalalle ja katutyöt rytmittävät autojen melua. Keskustelemme siitä, miten 1960-luvulla autokanta oli pienempi ja liikenne aiheutti vähemmän meteliä. Turussa opiskelijat kulkivat lähinnä jalan, mutta myös raitiovaunulla, kunnes raitiotiet purettiin vuonna 1972. Haastateltavani muistelee, että purkamiseen liittyvä päätöksentekoprosessi ei aivan kestänyt päivänvaloa. Ratikoiden katoaminen on ”niin murheellista”⁶

Henkilökohtainen suhde maiseman elementteihin on osa johonkin paikkaan kuulumisen kokemusta. Mukulakivet tuntuvat mukavilta jalkojen alla, kun on ohutpohjaiset kengät, se on melkein kuin jalkahierontaa. Toisaalta mukulakivet kodin ympärillä tuovat rauhan liikenteen melulta: asuinalueen edustalla olevalle liitännäiskadulle on jätetty pieni pätkä vanhaa mukulakivikatua, mikä ehkäisee tehokkaasti ylimääräistä autoilua korttelin alueella. Onko mukulakivissä myös jotain aivan erityisen turkulaista? Maan vanhimmassa kaupungissa mukulakiveä on käytetty katuihin useiden vuosisatojen ajan, ja säästetyt mukulakivikatut henkivät ylisukupolvista rakentamista. Mukulakivet ovat siis kytköksissä paikkaan

6 Raitiovaunut kulkivat Turussa Venäjän vallan ajoista saakka – ensin hevosvetoisina – ja nyt vuodesta 2009 alkaen kaupunki on valmistellut niiden palauttamista tulevaisuudessa.



kuulumiseen tuntoaistin, tasapainoaistin, liikenteen melun suuntautumisen ja kaupunkihistorian kautta.

Valtaosin mukulakivikadut on peitetty asfaltilla niin Turussa kuin muuallakin. Myös muistot sekä olemassa olevista että jo kadonneista asioista rakentavat oman maiseman kokemusta. Menetettyjä maisemia, joiden katoaminen surettua, kerrostuu tuttuihin ympäristöihin. Kuuluu purjelaiva *Suomen Joutsen* oli iät ja ajat kiinnitettynä Martinsillan viereen, kunnes se siirrettiin kunnostettavaksi ja palautettiin sitten yllättäen eri paikkaan, Forum Marinum -merikeskuksen edustalle.

Se oli musta kauheen kivasti, kun se on ollu, se on aika monet vuodet kuulunut kotiintuloreittiini. Varsinkin ennen Myllysellän oloa, tänne pääsi vain – tälle puolelle jokea – vain sitä kautta. Sehän sillai kavalasti lähti, se lähti niin kuin korjattavaksi. Hinattiin jonnekin tonne, luvattiin palauttaa. Yhtäkkiä sitä ei voinukaan palauttaa, olikin 'liian matala vesi'. (Mirja)

Samalla kaupunginosaan tulijat menettivät keskeisen maamerkin. Kadotettuihin yhteisiin maisemiin lukeutuu myös puutalojen ja raitiovaunujen Turku.

Tilan kokemusta voi lähestyä yksilöllisen kokemuksen eriytymisen – kuten erillisten musiikkikuplien – sijaan myös toisesta suunnasta: yksilölliset ja erityiset kokemukset tapahtuvat jaetussa tilassa, jossa äänet muuttuvat meluksi, rakennukset maamerkeiksi tai maiseman rumentajiksi, koiran jätökset haju- ja kävelyhaitoiksi ja vanhat puistopuut joko korvaamattomiksi kaupungin virkistäjiksi tai uhkaksi kävelyreittien turvallisuudelle. Yksilöllinen toiminta ja maiseman erilliset, yksityis- tai julkisomisteiset elementit tulevat siis jatkuvasti osaksi jaettua aistimaisemaa. Aistitun maiseman kokemus voi olla yksilöllisesti hyvinkin erilainen, mutta osallistuu silti jaettuun tilaan. Samassa äänitilassa kaikki eivät voi hallita samanaikaisesti, mistä Juhana Venäläinen (2016) käyttää termiä ”kuuloyhteiset”. Moottorin ääni voi riistää toisilta saman äänimaiseman jakajilta luonnon hiljaisuuteen kuuluvat äänet. Samalla tavoin yhteinen aistimaisema, ”aistiyhteiset”, on kamppailun ja neuvottelun muodostama tila.

Joutomaan maisema ja kulttuurin rikkaruohot

Kannettavien älylaitteiden aikana moniulotteisten ympäristösuhteiden säilyttämiseen liittyy uusia haasteita. Vallitsevassa markkinakapitalismissa meidän ei tarvitse olla missään yhteydessä siihen, missä, kuinka ja mistä luonnonvaroista puhelin on valmistettu. Kun ostamme uuden mallin, harvalla meistä on tietoa siitä, minne edellisen osat lopulta päätyvät. Jokapäiväistä teknologiaa ylläpitävien ekosysteemipalveluiden ja käyttäjän väliltä puuttuu vitaalinen kytkös, joka ylläpitää suhteen kokemusta.

Kaupunkimaisemassa niin koirat, kaupungin puut kuin tarinankerronta voivat toimia ympäristösuhdetta ylläpitävinä vitaalisina kytkösinä. Lähimetsät, rannat, kalliot ja muut suuret viheralueet ovat ehdottoman tärkeitä, mutta myös varsinaisen virkistysalueiden rakentamisen ulkopuolella luodaan luontosuhteita. Toisella aistielämäkerrallisella kävelyllä nuorempi osallistuja Katja johdattaa meidät Martinkirkon takaiselle mäelle pienelle rakentamattomalle kalliolle, jossa molemmat haastateltavat ovat käyneet kävelemässä koiran kanssa. Arvokkaaksi muuttuneen asuinalueen keskeiseltä paikalta löytyy hiekoitettu polku



hoitamattoman puiston poikki, "vähän tämmöinen luonnontilaisempi puisto" (Mirja). Villiintyneen heinikon reunalla on kuitenkin kukoistavia viljelylaatikoita, joita ihastelemme.

Urbaanista viljelystä on tullut taas trendikästä. Kaupunkiviljelyyn liittyy nykyään monia positiivisia asioita yhteisöllisyydestä terveelliseen lähiruokaan ja kaupunkiluonnon monimuotoisuuteen, toisin sanoen urbaanit viljelylaatikot tuottavat positiivisia representaatioita. Tuoreet yrtit ja salaattit tulevat helpommin saavutettaviksi myös pienten asuntojen asukkaille, jotka saattavat hoitaa pieniä viljelyksiään yhdessä tai vuorotellen. Kaupungit myös edistävät tällaista toimintaa. Turun kaupunki on tarjonnut maksuttomat viljelylaatikot ja multapussit asukkailleen vuonna 2016 kaupungin kaunistamisvaroista, kestävästä suomalaista maisemaa juhlistaneen valtakunnallisen Vihervuosi-teemavuoden kunniaksi. Suuren suosion vuoksi kaupunki jatkoi palveluaan myös kesällä 2017.

Martinmäen puistoon noustessamme jo kaukaa näkyy suuri muovinen säkki ja sen vieressä karu puulaatikko. Kaupungin kaunistaminen ei juolahda multasäkinäkymästä ensimmäisenä mieleen, vaan otaksun ensin, että lähitalojen asukkaat olisivat spontaanisti tuoneet laatikkonsa heinikköisen mäen aurinkoon kasvamaan. Vasta mäen päällä tulevat laatikosta näkyviin kukoistavat lehtikaaliruusukkeet ja monet aromaattiset yrtit, jotka herättävät oitis tutkijassa kotitarveviljelijän intohimot. Tutkimuksen osallistajat toteavat yksinkertaisesti, että laatikkoviljely on oikein hauska ilmiö, mutta polku johdattelee heidän askeliaan eteenpäin, emmekä jatka nuuhkimaan katseen tavoittamia kehäkukkia ja timjameita.

Kaupunkiviljelyn positiiviset mielikuvat liittyvät myös virallisen imagon rakentamiseen, jota edustaa esimerkiksi Turun kaupungin tuottama *Kaupunkiviljelyn ystäväkirja*, jossa kaupunkilaiset kertovat hyväntuulisia tarinoita kokemuksistaan laatikkoviljelijöinä. Sinänsä kaupunkiviljely on ilmiönä yhtä vanha kuin kaupungit itse, mitä muodikas kuvasto laatikkoviljelystä ei heti tuo mieleen – menneinä vuosisatoina kotitarveviljely oli luontainen osa myös kaupunkielämää (Tantarimäki 2004). Keskusjohtoiset kaupunkien eko-hankkeet eivät aina tapahdu kitkattomasti. Suomen "vihervuonna" 2016 Euroopan vihreä pääkaupunki oli Slovenian pääkaupunki Ljubljana, jossa heti kaupungin keskustasta pääsee hienolle viheralueille ja kaupungin keskusta: erityisesti Ljubljana-joen varsille on perustettu autottomia alueita. Muutoksiin kuitenkin kohdistuu myös kritiikkiä: jokivarren siistiminen palvelee turismin kaupallisia tavoitteita ja syrjäyttää kaupungin osattomia. Myös uusien viheralueiden ja kaupungin kontrolloimien yhteisöpuutarhojen rakentamisen tieltä on hävitetty aiempia, omaehtoisesti vuosikymmenten ajan kehitettyjä Jugoslavian aikaisia kaupunkiviljelyksiä monivuotisine kasveineen, hedelmäpuineen ja marjapensaineen⁷.

Anna Tsingin kuvaamat rikkaruohottuneet maisemat koostuvat eri toimijoiden dynaamisista muodostelmista, sommittumista, joita luonnehtii sekoittunut monimuotoisuus (Tsing 2017; 2015, 22). Tsing argumentoi, että kaikkien lajien, ympäristöjen ja niiden toimijoiden olemassaolo on lähtökohtaisesti sekoittunutta: mitään puhdasta ja alkuperäistä ei ole koskaan ollutkaan. Hallitsematon rikkaruohottuminen seuraa kaikkia viljelykasveja ja sivurönsyt jokaista kulttuurista käytäntöä. Nykyään tiedetään, että neitseellisinä pidetyt sademetsät eivät nekään ole koskemattomia; ihmisen monituhatuotinen historia on nähtävissä myös ikivanhojen trooppisten metsien rakenteissa. (Tsing 2004; Virtanen & Saunaluoma 2017.)

7 Henkilökohtainen tiedonanto kaupunkiviljelyaktivistilta Ljubljanaassa lokakuussa 2017. Tee-se-itse -puutarhavielilyike on julkaissut myös lentolehtisiä ja pamfletteja *guerilla gardening* -liikkeen hengessä.



Monimutkaiset vuorovaikutussuhteet ovat muokanneet ympäristöjä sekoittuneen monimuotoisiksi (Tsing 2015, 33). Keskusjohtoiselta ekokaupunkihankkeelta voi puuttua tuo sekoittuneisuus, muiden toimijoiden tunnustaminen ympäristön osana.

Maisemassa käveleminen on myös osa sekä maiseman että kokijan keskinäistä, jatkuvasti muotoutuvaa olemassaoloa (ks. myös Murray & Doughty 2016). Aistimuistojen viemänä vanhempi haastateltava johdattaa meidät pois Martinmäen hiekoitetulta polulta ruohikkoon tallatulle poluntapaiselle. Puut ovat kasvaneet suuremmiksi, mutta kallion laelta löytyy vanha piknik-paikka.

Asuessaan nuorena läheisessä kerrostalossa Mirja oli tullut kauniilla säällä ystävineen aamukahville tähän kalliolle. Vahvempaakin evästä sattui joskus seikkaillessa vastaan:

Mirja: Joskus vanhaan aikaan ku täällä oli tämmösii niinku, metsien miehiä kokoontuneena niin mehän liityttiin seuraan [...] ja nautimme.

IA: Onko täs ollu nuotiokin?

Mirja: Kukaan ei pelänny, mitä heidän juomansa olikaan, mutta ilmeisesti ei tultu sokeiks

Katja: Joitte kuitenkin!

Mirja: Ei kun oli siis kauheen rattoisaa, ja lämminhenkistä meininkiä jääny mieleen. Ne oli, ne oli tosiaan sellasia kunnan pultsareita.



Kuva 2: Sateiselta Martinmäeltä avautuu näkymä säntillisten suorakulmaisten kerrostalojen yli. Kallion laella ruohosaa rehottaa villinä.



Tarinan "metsien miehet" ovat oivallinen esimerkki kaupunkiympäristön keskusjohtoisen suunnittelun rönsyistä, niin kuin asfaltin raosta versova voikukka, joita ilmestyy nopeasti uusillekin kaduille. Yllättävä kohtaaminen on rohkaissut kahta ystävätärtä liittymään kenties epätodennäköiseen, mutta lämminhenkiseen seurueeseen, erilaisten elämänreittien kohtaamiseen. Monimuotoisuus ylipäättään on kestävän ekologian ydin, jolla on poliittisia ja kulttuurisia vaikutuksia. Kulttuurisen moninaisuuden merkitystä ekologiselle kestävyydelle tutkinut Arturo Escobar korostaa, että elämänmuotojen samanaikaisuus ja rinnakkaisuus sillä tavoin, ettei toisen maata tarvitsevan elämänmuodon elinmahdollisuuksia tuhota, on poliittisesti välttämätöntä kestävän tulevaisuuden luomiseksi (Escobar 2011).

Joutomaan maisema ja sen mahdollistama monimuotoisuus eivät toki sinänsä takaa harmonista keskinäistä elämää ja reittien kudelmaa. Myös Tsing (2017, 14) huomauttaa, että monet villiintyvät elämänmuodot valtaavat tuotantotalouden hylkäämiä tai reunoille jääviä alueita hyvinkin aggressiivisesti, ja niiden muodostama ympäristön muodostamisen tapa tai koordinaatio estää toisenlaisten tapojen, toisten koordinaatioiden mahdollisuuden. Mikä tahansa kasvi, joka valtaa alaa, syrjäyttää samalla muita. Myös joutomaan käyttö sallii päällekkäisyyttä vain rajallisesti: nuotiolla juopotteleva joukko karkottaa monia muita tilan käyttäjiä. Kuitenkin samalla piknik-paikalla on tullessamme tuoreen nuotion hiilet sekä koiran jälkiä. Vihanneslaatikot kukoistavat vieressä ja lukuisat kerrostalot asukkaineen ympäröivät kirkon taakse jäävää mäkeä.

Vuonna 1995 julkaistussa novellissaan *Joutomaa* Matti Mäkelä puhuu ihmisen silmissä rumasta luonnosta, jota on uskomattomat määrät alkaen maantien vieristä hakatuista talousmetsistä, jatkuen ojitettuihin soihin, teollisuusalueiden takamaihinkin ja niin edelleen. Näillä alueilla "kasvit ja eläimet kukoistivat, koska luonnon lokerot oli saatettu uuteen tilanteeseen ja kaikki elämä pyrki täyttämään muuttuneen, tyhjäksi jätetyn lokeron". Novellin päähenkilön löytämiä joutomaita ei ihmisen silmä häirinnyt, koska se itse "häiriintyi siitä ruosteisesta autonromusta, siitä seisovan veden hajusta, siitä oksattomana töröttävästä puusta, joka hänen silmissään 'pilasi' koko maiseman" (Mäkelä 1995, 145). Samoin kuin Tsingin rikkaruohomaisemat, Mäkelän "ruma luonto" pysyy tehokkaan tuotantotalouden ihmistä huomaamattomissa.

Suppeakin kävelyetnografia Turussa on osoittanut, että rikkaruohottuvat maisemat voivat elää paitsi teollisen tuotannon hylkäämillä, rehottavilla joutomailla, myös hyvin pienessä mittakaavassa ruutukaavojen välissä, ja niiden löytäminen voi olla arvokasta. Kun tehometsätalous levittäytyy vanhoihin metsiin ja kasvavat kaupungit nielaisevat maaseudun reunoja sisäänsä, uudenlaiset rikkaruohomaisemat tulevat yhä tärkeämmiksi monimuotoisuuden saarekkeiksi. Näennäisestä karuudesta huolimatta pieni harmaiden kerrostalojen ympäröimä heinikkoinen puistonlämpäre on monien reittien ja elämänkulkujen risteys, kohtauspaikka ja henkireikä. Tätä kokemusta voisi olla vaikea tavoittaa lomakehaastattelun keinoin. Aistielämäkerrallinen käveleminen rikkaruohottuneessa maisemassa toimii kaupunkimaiseman omaehtoisena haltuunottona.

Lopuksi: kävelyreittien mahdollisia päätelmiä

Yhdessä kävellen tehdyn aistimuistelun tavoite on moniaistinen etnografia samanaikaisesti koetusta ja muistetusta maisemasta, joka voi ja saa poiketa hallitsevasta kaupunkien kulttuuriperinnön, kuten kaupungin maamerkkien ja arkkitehtuurin arvottamisesta.



Aistielämänkerrallinen kävely on uusi, kehitteillä oleva ja monin tavoin kokeileva menetelmä, joka keskustelee monitieteisesti uusien teoreettisten oivallusten kanssa. Aineistoni käsittely osoittaa, että menetelmä kykenee vastaamaan relationaalisen tutkimusparadigman asettamiin haasteisiin. Olen osoittanut vuoropuhelussa kävelyaineistoni kanssa, että inhimillinen toimijuus, laajasti ymmärretty tekniikan käyttö ja aistittu maisema muodostavat dynaamisia suhteita, eikä inhimillistä kokemusta ja aistittua maisemaa tarvitse irrottaa toisistaan erillisiksi, valmiina olemassa oleviksi olioiksi. Maisema hengittää meissä samalla kun me hengitämme ja kuuntelemme maisemaa, askelten rytmissä.

Se, että ihminen luo oman todellisuutensa, ei toki ole mikään uusi keksintö. Saman oivalluksen variaatioita löytyy niinkin erilaisista ajatteluperinteistä kuin islamilaisilta mutaziliiteilta, buddhalaisuuden opetuksista ja antropologisesta tieteenfilosofiasta (Wagner 2016 [1975], xxi). Aistimuistelun tulkinta on uudenlainen tapa lähestyä teknologiaa ja luontoa osana meitä itseämme. Teknologian vaikutuksia tutkittaessa mediaatio tai välittyminen on ongelmallinen käsite, jos se käsitetään staattisesti, mutta mediaation käsitettä voi käyttää myös toisin (ks. Järviluoma ym. 2018). Käveleminen koiran tai kuulokkeiden kanssa ovat erilaisia välittäjiä, jotka vaikuttavat jaetun sosiaalisen tilan kokemiseen ja ympäristön aistimiseen. Olen soveltanut Anna Tsingin ajatusta rikkaruohomaisemasta monenlaisten elämänmuotojen ennaltamääräämättöminä kokoontumisina ja analysoinut käsitteen avulla laajemmin myös niitä yhteenliittyviä, joita koirantaluttajat ja ulkoilupolut muodostavat spontaanisti omien välittymisiensä pohjalta. Niin muistot, rutiinit, aistihavainnot kuin säätilakin vaikuttavat maiseman kokemiseen ja haltuunottoon kaavoituksella suunniteltujen polkujen ja reitien yli.

Kävelyaineistoni herättää edelleen jatkokysymyksiä. Artikkelia kirjoittaessa muotoutunut ajatus siitä, voisiko kävelemistä ajatella aistina, olisi kiinnostava teema jatkokehittelylle: on selvää, että käveleminen ohjaa muiden aistien suuntaamista ja muuttaa havaintotapaamme. Kysymyksiä herättää myös se, mikä koetaan luonnontilaisena. Onko miellyttävästä ympäristöstä tullut kohde, jonne mennään varta vasten? Pienten epävirallisten polkujen käyttö voi toimia tapana muodostaa henkilökohtainen yhteys luonnollisemmaksi koettuun ympäristöön. Myös paikasta toiseen siirtymisen sosiaalinen merkitys kadulla kohtaamisineen on muuttunut. Vaikuttaa siltä, että katutila satunnaisena kohtaamispaikkana on menettänyt keskeisyyttä. Kun sateenvarjotkaan eivät ole enää samanlaisia ja ihmiset liikkuvat paikasta toiseen ja paikkojen sisällä toisistaan eriytyneiden rytmien, aikataulujen ja tottumusten mukaan, kenties jopa kokemus säätilasta jaettuna tilana eriytyy.

Aistimuistokävelyistä muodostuvan aineiston ja tutkimusprosessin pohjalta voin alustavasti arvioida, että arkinen teknologia ei välttämättä itsessään johda ympäristösuhteen oheneamiseen tai luonnontilaisempana koettujen maisemien vähäisempään arvoon. Julkisen tilan kokeminen kohtaamispaikkana näyttää kuitenkin muuttuneen, ja henkilökohtaiset kannettavien laitteiden mahdollistamat musiikkimaisemat muuttavat myös kaupunkimaiseman aistimista.

Olen tässä artikkelissa tarkastellut koettua ympäristösuhdetta myös rikkaruohomaiseman käsitteen avulla. Olen soveltanut teollisuuden jättömaita kuvaavaa Tsingin käsitettä uudella tavalla sellaisiin kaupunkiympäristön tiloihin, joissa suunnittelematon kasvu muodostaa yllättäviäkin vuorovaikutussuhteita. Joutomaan ja rikkaruohottuneisuuden teemat kuvaavat tietoisin inhimillisen hallinnan ulkopuolella, välillä ja rajoilla tapahtuvaa spontaania elämää,



joka toimii myös urbaanissa ympäristössä. Tämän tarkastelukulman avulla olen tuonut esiin, kuinka vähäisetkin hoitamattomat, niin sanotut luonnontilaiset tai rakentamattomat alueet voivat muodostaa tärkeitä henkireikiä kaupunkilaisten aistimaisemassa.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Aistielämäkerrallinen kävely 1, Turku 09/2017. Osallistujina 1940-luvulla syntynyt "Mirja" ja 1990-luvulla syntynyt "Katja", molemmat Turusta. Haastattelija Inkeri Aula. (videoaineisto 63 min, äänitteet 46 min.)

Aistielämäkerrallinen kävely 2, Turku 09/2017. Osallistujina 1940-luvulla syntynyt "Mirja" ja 1990-luvulla syntynyt "Katja". Haastattelija Inkeri Aula. (videoaineisto 31 min, äänitteet yht. 75 min. josta "after walk"-haastattelua n. 30 min.)

Aistielämäkerrallinen kävely 3, Turku 12/2017. Osallistujina 1940-luvulla syntynyt "Mirja" ja 1990-luvulla syntynyt "Katja". Haastattelijat Inkeri Aula ja Milla Tiainen. (videoaineisto 48 min, äänitteet 58 min.)

Kaupunkiviljely 2016 ystäväkirja, Turun kaupunki. <https://www.turku.fi/laatikkoviljely>.

Kirjallisuus

Aula, Inkeri 2017: Translocality and Afro-Brazilian Imaginaries in Globalised Capoeira. – *Suomen Antropologi: Journal of the Finnish Anthropological Society* 42(1): 67–90. <<https://journal.fi/suomenantropologi/article/view/59183>> [10.5.2018.]

Asikainen, Eveliina & Mäkinen, Kirsi 2013: Jalat muistavat ja askeleet kertovat: Kehollinen muistaminen kaupunkiluonnossa. – Lento, Katri & Olsson, Pia (toim.), *Muistin kaupunki*. Helsinki: SKS. 129–162.

Barad, Karen 2007: *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham, North Carolina: Duke University Press.

Bennett, Jane 2010: *Vibrant matter: a political ecology of things*. Durham, North Carolina: Duke University Press.

Berleant, Arnold 2012: The Art in Knowing a Landscape. – *Diogenes* 59(1–2): 52–62.

Bull, Michael 2007: *Sound Moves: iPod Culture and Urban Experience*. London and New York: Routledge.

Classen, Constance 2005: McLuhan in the Rainforest: The Sensory Worlds of Oral Cultures. – Howes, David (ed.), *Empire of the Senses: the Sensual Culture Reader*. Oxford: Berg.

Clifford, James & Marcus, George E. 1986: *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley, CA: University of California Press.

Coole, Diana & Frost, Samantha (eds.) 2010: *New Materialisms: Ontology, Agency, and Politics*. Durham, North Carolina: Duke University Press.

Corbin, Alain 1988: *The Foul and the Fragrant: Odor and the French Social Imagination*. Cambridge: Harvard University Press.



- Corbin, Alain 2005: Charting the Cultural History of the Senses. – Howes, David (ed.), *Empire of the senses: the sensual culture reader*. Oxford: Berg. 128–140.
- Elore 1/2010. Teemanumero: Aistit 17.< http://www.elore.fi/arkisto/1_10/elore1_10.html> [10.5.2018.]
- Escobar, Arturo 2016: Thinking-feeling with the Earth: Territorial Struggles and the Ontological Dimension of the Epistemologies of the South. – *Revista de Antropologia Iberoamericana* 11(1): 11–32.
- Feld, Steven 1990: *Sound and sentiment: birds, weeping, poetics, and song in Kaluli expression*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Fincham, Ben & Mark McGuinness & Lesley Murray (eds.) 2010: *Mobile Methodologies*. Basingstoke: Palgrave McMillan.
- Formenti, Laura & Linden West & Marianne Horsdal (eds.) 2014. *Embodied Narratives – Connecting stories, bodies, cultures and ecologies*. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Harrison, Paul & Anderson, Ben (eds.) 2010: *Taking-Place: Non-Representational Theories and Geography*. Farnham: Ashgate Publishing.
- Holbraad, Martin 2009: Ontography and Alterity: Defining Anthropological Truth. – *Social Analysis* 53(2): 80–93.
- Howes, David (ed.) 2005: *Empire of the senses: the sensual culture reader*. Oxford: Berg.
- Ingold, Tim 2009: Against Space: Place, Movement, Knowledge. – Kirby, Peter Wynn (ed.), *Boundless Worlds. An Anthropological Approach to Movement*. New York & Oxford: Berghahn Books. 29–43.
- Ingold, Tim & Vergunst, Jo Lee 2008: *Ways of walking: ethnography and practice on foot*. Aldershot: Ashgate.
- Jokinen, Ari & Eveliina Asikainen & Kirsi Mäkinen 2010: Kävelyhaastattelu tapaustutkimuksen menetelmänä. – *Sociologia* 47(4): 255–269.
- Järviluoma, Helmi 2018 (tulossa): ”Kaikki elämän makeus ja riemu”: aistielämäkerrallisen kävelyn taide ja tiede. – Torvinen, Juha (toim.), *Soiva ekologia*. Ilmestyy 2018. Turku: Turku University Press.
- Järviluoma, Helmi 2017: The Art and Science of Sensory Memory Walking. – Cobussen, Marcel & Vincent Meelberg & Barry Truax (eds.), *The Routledge Companion to Sounding Art*. New York: Routledge.
- Järviluoma, Helmi & Wagstaff, Gregg (eds.) 2002: *Soundscape Studies and Methods*. University of Turku, Department of Art, Literature and Music: Helsinki.
- Järviluoma, Helmi, Meri Kytö, Barry Truax, Heikki Uimonen, Noora Vikman & R. Murray Schafer 2009: *Acoustic environments in change*. (AEC) Tampere: TAMK in co-operation with Simon Fraser University.
- Järviluoma, Helmi & Piela, Ulla (toim.) 2016: *Äänimaisemissa*. Helsinki: SKS.
- Järviluoma, Helmi & Vikman, Noora 2013: On Soundscape Methods and Audiovisual Sensibility. – *The Oxford Handbook of New Audiovisual Aesthetics*. Oxford: Oxford University Press.
- Kantonen, Lea & Kantonen, Pekka 2017: The Living Camera in the Ritual Landscape: The Teachers of the Tatuutsi Maxakwaxi School, the Wixárika Ancestors, and the *Teiwari* Negotiate Videography. – *Journal of Ethnology and Folkloristics* 11(1): 39–64.



- Karjalainen, Pauli 2009: Topobiography: remembrance of places past. – *Nordia geographical publications* 38(5): 31–34.
- Kassabian, Anahid 2013. *Ubiquitous Listening: Affect, Attention, and Distributed Subjectivity*. Berkeley: University of California Press.
- Kember, Sarah & Zylinska, Joanna 2012: *Life after new media: mediation as a vital process*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Leppänen, Taru & Tiainen, Milla 2016: Feministisiä uusmaterialismeja paikantamassa: materiaan toimijuus etnografisessa taiteen- ja kulttuuritutkimuksessa. – *Sukupuolentutkimus* 29(3): 27–44.
- Massey, Doreen 2008. *Samanaikainen tila*. Lehtonen, Mikko, Pekka Rantanen & Jarno Valkonen (toim.). Suom. Janne Rovio. Tampere: Vastapaino.
- Massumi, Brian 2008: The Thinking-Feeling of What Happens: A Semblance of a Conversation. *Inflexions* 1 (1, "How is Research-Creation?"). <<http://www.senselab.ca/inflexions/html/node/Massumi2.html>> [10.5.2018.]
- McGann, John P. 2017: Poor human olfaction is a 19th-century myth. – *Science* 12, May 2017: 356 (6338) DOI: 10.1126/science.aam7263
- McLuhan, Marshall 2005. Inside the Five Sense Sensorium – Howes, David (ed.), *Empire of the Senses: The Sensual Culture Reader*. Oxford: Berg.
- Mello, Anthony de 2010. *Havahtuminen*. Toim. J. Francis Stroud. Suom. Vuokko Rissanen. Helsinki: Like Kustannus.
- Murray, Lesley & Doughty, Karolina 2016: Interdependent, imagined, and embodied mobilities in mobile social space: Disruptions in 'normality', 'habit' and 'routine'. – *Journal of Transport Geography* 55: 72–82.
- Mäkelä, Matti 1995: Joutomaa. – *Kaksi vaimoa ja muita kirjoituksia*. Helsinki: WSOY. 139–157.
- Ness, Sally Ann 2016: *Choreographies of Landscape: Signs of Performance in Yosemite National Park*. New York: Berghahn Books.
- NÁT HẠNH, Thích & Laity, Annabel 2001: *Thich Nhat Hanh: Essential Writings*. Maryknoll, N.Y.: Orbis Books.
- Rantala, Janne Juhana 2010: Aistihavainto kenttätöyssä. – Pöysä, Jyrki & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.), *Vaeltavat metodit*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 258–284.
- Springgay, Stephanie & Sarah E. Truman 2017: On the Need for Methods Beyond Proceduralism: Speculative Middles, (In)Tensions, and Response-Ability in Research. – *Qualitative Inquiry*. 1–12. [online] <<https://doi.org/10.1177/1077800417704464>> [10.5.2018.]
- Tantarimäki, Sami Tapani 2004: *Urbaani maatalous maankäytön ja yhteiskunnallisen tilanteen muutoksessa. Tapaustutkimuksena Turun ja Seinäjoen taajamat*. Turku: Turun yliopisto.
- Thrift, Nigel 2008: *Non-representational theory: Space, politics, affect*. New York: Routledge.
- Tiainen, Milla, Katve-Kaisa Kontturi & Ilona Hongisto 2015a: Preface: Movement, Aesthetics, Ontology. – *Cultural Studies Review* 21(2): 4–13.
- Tiainen, Milla, Katve-Kaisa Kontturi & Ilona Hongisto 2015b: Framing, Following, Middling: Towards Methodologies of Relational Materialities. – *Cultural Studies Review* 21(2): 14–46.



- Tiainen, Milla, Inkeri Aula & Helmi Järviluoma 2018 [tulossa]: Transformations in Mediations of Lived Sonic Experience: a Sensobiographic Approach. – Torvinen, Juha & Riedel, Friedling (eds.), *Atmospheres and Auditory Cultures*. London: Routledge.
- Tsing, Anna 2017: The Buck, the Bull, and the Dream of the Stag: Some unexpected weeds of the Anthropocene. – *Suomen Antropologi: Journal of the Finnish Anthropological Society* 42(1): 3–21.
- Tsing, Anna Lowenhaupt 2015: *The Mushroom at the End of the World: on the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press.
- Vannini, Philip (ed.) 2015: *Non-Representational Methodologies: Re-Envisioning Research*. London & New York: Routledge.
- Vannini, Philip, Dennis Waskul, Simon Gottschalk & Toby Ellis-Newstead 2011: Making Sense of the Weather: Dwelling and Weathering on Canada's Rain Coast. – *Space and Culture* 15(4): 361–380.
- Venäläinen, Juhana 2015: *Yhteisen talous: tutkimus jälkiteollisen kapitalismin kulttuurisesta sommittumasta*. Itä-Suomen yliopiston julkaisuja. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Venäläinen, Juhana 2016: Kuuloyhteisistä kuuntelunvapauteen: kaikupohjia äänimaisemien kestäville käyttökulttuureille. – Järviluoma, Helmi & Ulla Piela (toim.), *Äänimaisemissa*. Helsinki: SKS. 34–52.
- Virtanen, Pirjo Kristiina, Marja-Liisa Honkasalo & Eleonora Lundell 2017: Introduction: Enquiries into Contemporary Ritual Landscapes. – *Journal of Ethnology and Folkloristics* 11(1): 5–17.
- Virtanen, Pirjo Kristiina & Saunaluoma, Sanna 2017: Visualization and Movement as Configurations of Human-Nonhuman Engagements: Precolonial Geometric Earthwork Landscapes in Upper Purus, Brazil. – *American Anthropologist* 119: 614–630.
- Viveiros de Castro, Eduardo 2015: *The Relative Native: Essays on Indigenous Conceptual Worlds*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ådahl, Susanne 2017: Kummat tuntemukset: aistikokemukset todellisuuden rajalla. – Koski, Kaarina & Honkasalo, Marja-Liisa (toim.), *Mielen rajoilla: arjen kummat kokemukset*. Helsinki: SKS. 124–160.

FL Inkeri Aula työskentelee nuorempana tutkijana SENSOTRA-hankkeessa ja viimeistelee kulttuuriantropologian väitöskirjaa Itä-Suomen yliopistoon.